

Literair Zutphen: Willem Wittkamp en de fusillade op de IJsselkade

Toen op 31 maart 1945 op de IJsselkade tien Zutphense verzetsstrijders door de Duitsers werden gefusilleerd, was de twintigjarige Willem Wittkamp, die in zijn eentje de Gelderse editie van Het Parool verzorgde en volschreef, zo fortuinlijk de dans te ontspringen.

Eerder die maand hadden de Duitsers hem samen met zijn goede vriend Henk van Lier opgepakt. Maar terwijl Van Lier voor het vuurpeloton kwam, bleef Wittkamp buiten schot. Dat hij een levenslang trauma overhield aan de oorlog, daarvan getuigt een groot deel van zijn oeuvre.

Willem Richard Jacobus Wittkamp, zoals hij voluit heette, werd op 13 augustus 1924 geboren op Nieuwstad 89 in een monumentaal pand tegenover de Grote Gracht. Zijn vader, telg uit het bekende Schiedamse jenevergeslacht, had in Zutphen een garagebedrijf en een orgelfirma op Nieuwstad 59-61 en Basserwaard (toen nog Baggerwaard) 11-13.

Wittkamps literaire loopbaan begon in Amsterdam, bij Het Parool. Hij kwam er tegelijk aan met de één jaar oudere Gerard (Kornelis van het) Reve, en toen die in 1947 voor zijn roman 'De Avonden' de Reina Prinsen Geerligsprijs kreeg, bedoeld voor debuterende schrijvers onder de vijftientig, voelde Wittkamp zich uitgedaagd en zou hij gezegd hebben: 'Dat kan ik ook.' Zo schreef hij de korte roman 'Het kanon' (1949), waarmee hij inderdaad de prijs won.

'Het kanon', prachtig geïllustreerd door Fiep Westendorp, de vaste illustratrice van Annie M.G. Schmid, die Wittkamps collega was bij de krant, is onbetwist de geestigste oorlogs- of liever gezegd anti-verzetsroman uit de Nederlandse literatuur. Het vertelt het verhaal van een Gelders plaatsje dat in de nadagen van de oorlog wordt opgeschrikt door de komst van een moegestreden Duitser met een half-defect kanon. Of Zutphen model stond voor de plaats van handeling is niet met zekerheid te zeggen.

In 1952 volgde opnieuw een oorlogsverhaal: de novelle 'De stunt'. En daarmee is het hele literaire oeuvre van Willem Wittkamp – klein maar fijn – opgesomd. De rest van zijn oeuvre is journalistiek. Maar daar moet meteen bij worden gezegd dat dit onderscheid in zijn geval niet erg ter zake doet. De typische Wittkamp-stijl, laconiek en puntig, is in beide gevallen hetzelfde.

Vanaf 1957 maakte Wittkamp naam met paginagrote stukken die hij wekelijks in 'PS', het zaterdagbijvoegsel van Het Parool, publiceerde. Het waren 'interviews in monoloogvorm' waarin hij 'gewone mensen' aan het woord liet. Hij ondertekende ze alleen met zijn voornaam: Willem. Deze verhalen – hogelijk bewonderd door Simon Carmiggelt, Frits Abraham en met name Ischa Meijer, die Wittkamp als zijn grote voorbeeld zag – verschenen later in bundels als 'Wat mijzelf betreft' (1958) en 'Nader

bericht ontbreekt' (1963). Kees Fens: 'Wittkamp heeft het traditionele interview uitgebouwd tot een geheel eigen genre, dat men gerust een literair genre kan noemen en dat ik voor mij hoger aansla dan veel dat als literatuur wordt opgedrongen.'

In 1972, na een conflict met de hoofdredacteur, brak Willem met de krant. En in één moeite door met zijn vrienden- en kennissenkring. Hij trok zich met een WAO-uitkering terug op zijn vrijgezellenetage aan de Ferdinand Bolstraat, waar hij de brievenbus dichtspijkerde en zich overgaf aan de drank. Ischa Meijer, die hem eens opzocht: 'In een hoek van die woonkamer stond immer een krat wodka. Want W. Wittkamp dronk zich, elke nacht weer, de totale versuffing in.'

Maar hij deed meer dan alleen drinken: ieder avond schreef hij. Toen hij in 1990 verhuisde naar een benedenwoning gingen er twintig verhuisdozen mee, waar zijn productie van de voorbije jaren in zat: tachtigduizend folio's, volgeschreven in een vrijwel onleesbaar handschrift. Dit reusachtige manuscript, dat onder meer de 'lachpil' zou moeten bevatten waar hij sinds 1969 aan had gewerkt, wordt bewaard door het Literatuurmuseum in Den Haag. Wittkamp overleed op 10 oktober 1992 in Amsterdam. In 2000 verscheen zijn Verzameld werk.